

Biblioteka
NASLIJEDE

TIM *press*

Biblioteka
NASLIJEDE

Pascal Canfin • Peter Staime

Klima

30 pitanja za razumijevanje Konferencije u Parizu

Naslov izvornika

Climat

30 questions pour comprendre la Conférence de Paris

© Les petits matins, 2015

© za hrvatsko izdanje:

TIM press d.o.o., Zagreb

Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14

E-mail: tim.press@tim-press.hr

www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-8075-09-4

Pascal Canfin

Peter Staime

KLIMA

30 pitanja za razumijevanje
Konferencije u Parizu

S francuskoga prevele

Sanda Katalenić

i

Jasna Skala

Zagreb, 2015.

Knjiga je objavljena uz potporu Francuskog
veleposlanstva u Zagrebu.

Sadržaj

Predgovor (Mirela Holy)	7
Uvod: Nova bitka za Pariz	13
PRVI DIO: IZAZOVI	
Čemu nas uči znanost?	21
Tko emitira stakleničke plinove?	24
Koji su učinci klimatskih promjena?	27
Mogu li se klimatske promjene obuzdati?	30
Kakva je bilanca Protokola iz Kyota?	33
Čekaju li nas sutra milijuni klimatskih izbjeglica?	36
DRUGI DIO: DIPLOMACIJA	
Je li Francuska uistinu uzor?	41
Njemačka – predvodnica u zaštiti klime ili zemlja ugljena?	45
Je li Europa još uvijek predvodnica?	49
Na što se Barack Obama realno može obvezati?	52
Što Japan može nakon Fukushimae?	56
Zašto se stvari pokreću u Kini?	59
Hoće li zemlje ubrzanog razvoja spaliti planet?	63
Što traže najsiromašnije i najugroženije zemlje?	66
Tko ne želi uspjeh u Parizu?	69
TREĆI DIO: SPORAZUM	
Je li Kopenhagen doista bio neuspjeh?	75
Koja je razlika između Kopenhagena i Pariza?	78
Što bi bio „uspjeh“ u Parizu?	81
Hoće li sporazum u Parizu biti „obvezujući“?	84
Kako izraditi pošten i pravedan sporazum?	87

Hoće li najbogatije zemlje održati obećanja dana najsiromašnijima?	90
Koja bi bila uloga lokalnih tijela?	93
Koja je uloga građana?	96

ČETVRTI DIO: GOSPODARSTVO

Što znači ugljično neutralno gospodarstvo 2070. godine?	101
Korporacije – protivnici borbe za klimu ili nositelji promjene?	104
Može li tehnologija spasiti klimu?	108
Je li borba protiv klimatskih promjena preskupa?	112
Mogu li se financije staviti u službu klime?	115
Idemo li prema svjetskoj cijeni ugljika?	118

Dvanaest prijedloga za uspjeh u Parizu 123

Deset znakova koji pokazuju da je tranzicija u tijeku 135

Zaključak: Kako ćemo živjeti 2050. godine 143

Kako se 2015. angažirati u vezi s klimom? 149

Rječnik pregovora o klimi 173

Pogovor (Zoran Skala) 183

Kazalo 191

O autorima 195

Predgovor

HOĆE LI 2015. POSTATI JOŠ JEDNA KLIMATSKI IZGUBLJENA GODINA?

Krajem ove godine, od 30. studenog do 11. prosinca, održat će se UN-ova Konferencija o klimatskim promjenama – COP21 (Konferencija ugovornih stranaka). Mnogi u svijetu s velikom nadom očekuju ovu konferenciju. Štoviše, i prije no što je održana proglašavaju je točkom zaokreta u svjetskoj klimatskoj politici. Francuski domaćini ulažu velike napore ne bi li kvalitetno pripremili ovaj iznimno važan svjetski događaj jer im je stalo da ova konferencija ne bude još jedna u nizu, nažalost, mnogih dosadašnjih neuspješnih klimatskih konferencija. Francuska putem svoje diplomatske mreže brižno priprema „teren“ pa je tako i u Hrvatskoj, u Zagrebu, 2. i 3. listopada 2015. godine inicirala francusko-hrvatski i europski forum na temu „Izazovi klimatskih promjena“ čija je uloga i priprema za Opću skupštinu IPCC-a (Međunarodni panel o klimatskim promjenama) u Dubrovniku. Tema foruma je, kako samo ime govori, razmatranje svih aspekata klimatskih promjena, posebice izvještavanja, adaptacije i mitigacije te pokretanje dijaloga o klimatskim promjenama u srednjoj i jugoistočnoj Europi.

Jedno od nastojanja francuskih domaćina u senzibilizaciji država, kako vlada tako i javnosti, na problematiku

klimatskih promjena kao najveće globalne prijetnje današnjice jest i knjiga koju držite u rukama. Autori knjige *Klima. 30 pitanja za razumijevanje Konferencije u Parizu* Pascal Canfin i Peter Staime, na jednostavan su i pitak način obradili sve aspekte nužne za kvalitetno razumijevanje svjetske politike prema klimatskim promjenama pa ovu knjigu možemo smatrati i pravim vodičem za društveni, ponajviše politički kontekst klimatskih promjena. S obzirom na činjenicu da sam se kao ministrica zaštite okoliša uvjerila kako većina hrvatskih političara ne posjeduje ni elementarno znanje o vrlo složenom pitanju klimatskih promjena, smatram da bi svi oni trebali pročitati knjigu koja je odličan uvod u razumijevanje klimatskih promjena. Autori u knjizi potpuno ispravno naglašavaju i da promjene, čak i uz potpunu političku volju država svijeta, nisu moguće ako svi mi u svakodnevnom životu ne osvijestimo nužnost promjena načina života i navika koje pridonose klimatskoj nestabilnosti i kaosu. Stoga bih, osim političarima, ovu knjigu preporučila i svim ljudima u Hrvatskoj, ne samo tzv. zainteresiranoj javnosti. Uostalom, prema riječima autora knjige, želja im je, citiram: „... što većem broju građana osigurati ključeve za razumijevanje COP-a 21 – kako će ta konferencija funkcionirati, što se od nje može očekivati, što će je učiniti uspješnom ili neuspješnom. Jer za rješenje je potreban angažman lidera, ali i mobilizacija svih onih koji o klimatskim promjenama ne razmišljaju nužno svaki dan, ali znaju da je ono što se ondje odlučuje presudno za njihovu djecu i ovo stoljeće.“

Autori knjige u Uvodu upozoravaju na geopolitičke konsekvence klimatskih promjena koje rijetko povezuje s klimatskim promjenama, iako su upravo klimatske promjene, ili ono što ih izaziva, a to je na fosilnim izvorima temeljena energetska politika te borba za kontrolu tih izvora, uzročnik sukoba poput onih u Siriji i Nigeriji, a posljedično i velikih migracija stanovništva.

Autori upozoravaju da su posljedice klimatskih promjena dugoročne i dalekosežne te da svijet više nema vremena za novu odgodu rješenja za klimatske promjene – ključan zaokret stoga se mora dogoditi krajem ove godine u Parizu. Autori naglašavaju i da je svrha ove knjige opisati kakve to odluke i upozorenja mogu biti, otkrivajući gospodarske, geopolitičke i financijske izazove kojima je ta konferencija o klimi obavijena. U prvom dijelu knjige autori ukratko sumiraju sve izazove klimatskih promjena, posebice u kontekstu znanosti u kojoj ima sve manje tzv. klimatskih skeptika. Naime, svakodnevna događanja danas bez ikakve sumnje upućuju na zaključak da su klimatske promjene stvarne te da su uzrokovane antropogenim djelovanjem, odnosno nekontroliranim i prekomjernim ispuštanjem tzv. stakleničkih plinova. Autori postavljaju pitanje mogu li se, uopće, klimatske promjene još uvijek obuzdati, i odgovaraju – Da, mogu, ako odmah počnemo djelovati i ukoliko emisije do 2020. godine umjesto dosadašnjeg rasta ne počnu rapidno padati. U slučaju tog scenarija, vjeruju, možemo ostati u okviru povećanja 2 °C do 2050. godine. To neće biti moguće ukoliko Konferencija u Parizu ne bude uspješna. Stoga je za njih 2015. godina – godina istine. Autori u drugom poglavlju daju dobar prikaz stanja u zemljama koje najviše sudjeluju u emisiji stakleničkih plinova, zemljama Europske unije, SAD-u, Japanu, Kini te velikim zemljama ubrzanog razvoja okupljenima u tzv. BASIC (Brazil, Južnoafrička Republika, Indija i Kina) ili BRIK (Brazil, Rusija, Indija, Kina). Daju osvrt na pitanje prijenosa „zelenih tehnologija“ od Sjevera prema Jugu. Naime, posljednje Izvješće IPCC-a potvrdilo je da su najsiromašnije zemlje (Jug) ujedno i najugroženije klimatskim poremećajima. U trećem dijelu knjige autori se bave sporazumom koji bi trebala iznjedruti Konferencija u Parizu i zašto se takav sporazum nije dogodio na konferenciji COP-a u Kopenhagenu 2009. godine. U četvrtom

dijelu knjige autori obrađuju temu gospodarstva i odnosa gospodarstva i klimatskih promjena. Posebno problematiziraju često ponavljanu tezu da je borba protiv klimatskih promjena preskupa te se pozivaju na Sternovo izvješće koje je dokazalo da je skuplje ne činiti ništa, nego ulagati u mjere tzv. zelene tranzicije poput energetske učinkovitosti i u obnovljive izvore energije, pametne mreže i sl. U idućem poglavlju autori iznose dvanaest prijedloga nužnih kako bi Konferencija u Parizu bila uspješna. Neke od mjera su: usvajanje cilja nulte stope neto emisija do kraja stoljeća, osnivanje Međunarodnog klimatskog revizijskog suda, uvođenje programa za istraživanje i razvoj zelenih tehnologija, uvođenje minimalne i maksimalne cijene ugljika, ulaganje u obnovu degradirane zemlje, preusmjerenje subvencija za fosilne energije prema obnovljivim energijama, postizanje sporazuma o 100 milijardi dolara obećanih u Kopenhagenu. U Zaključku autori predstavljaju viziju života ljudi 2050. godine nakon uspješno provedene „zelene tranzicije“ te navode neke primjere iz kojih zaključuju da je „zeleni tranzicija“ već započela. I na kraju, klimatskim laicima koji pročitaju knjigu odlično će poslužiti rječnik pregovora o klimi u kojem se objašnjavaju najvažniji pojmovi u vezi s klimatskim promjenama.

S obzirom da sam bila sudionica UN-ove klimatske konferencije koja je 2010. godine održana u meksičkom gradu Cancúnu, moram priznati da je moj optimizam manji od optimizma autora knjige. Naime, i u „Sporazum iz Cancúna“ se polagalo puno nade, a na kraju se dokument pretvorio u vrlo neambicioznu nadogradnju odluka donesenih godinu dana prije na COP-u 15 u Kopenhagenu. Sporazum iz Cancúna je donio samo jedan značajniji iskorak, a taj je, da je, konačno, po prvi puta, jedan UN-ov dokument službeno obznanio da globalno zatopljenje mora biti zaustavljeno na 2 °C u usporedbi s temperaturom u predindustrijskom razdoblju. Ostatak Sporazuma nije bio

pretjerano ambiciozan, njime se pokrenuo postupak utvrđivanja datuma u kojem će globalne emisije stakleničkih plinova doseći svoj vrhunac te globalnog cilja za smanjenje emisija u 2050. godini. Drugim riječima, u Cancúnu je utvrđena naznaka, ali ne još i trasa „puta prema putu za izlazak na put“ za mitigaciju i adaptaciju na klimatske promjene. Nadam se, stoga, da će Sporazum iz Pariza doista postati novi, obvezujući klimatski sporazum, i to ne poput onog iz Kyota koji, nažalost, nije ispunio svoju svrhu i definirane ciljeve. Upravo suprotno, umjesto smanjenja emisija stakleničkih plinova na globalnoj razini došlo je do drastičnog povećanja emisija. A to, nažalost, ne pruža puno razloga čak ni za najsuzdržaniji optimizam. Činjenica jest da usprkos poplavama, sušama i klimatskim ekstremima još uvijek nedostaju dva ključna sastojka nužna za uspjeh recepta – politička volja međunarodne zajednice i spremnost ljudi u svim zemljama svijeta da u svakodnevnom životu mijenjaju svoje životne navike koje dovode do nestabilnosti klime. Ova knjiga dobar je korak u smjeru iniciranja pozitivne promjene. Nadajmo se, stoga, da će je pročitati što više političara i građana kako i 2015. godina ne bi postala još jedna klimatski izgubljena godina.

dr. sc. Mirela Holy

Uvod

NOVA BITKA ZA PARIZ

Kad se govori o klimatskim promjenama, na pamet nam ne padaju ni Bashar al-Assad ni Boko Haram. Pa ipak, ovo djelo želimo početi s njima. Zato što se korijeni tenzija koje su dovele do građanskoga rata u Siriji i do destabilizacije sjevera Nigerije koju je prouzročila islamistička sekta dijelom nalaze u učincima klimatskih poremećaja.

Kao što potvrđuje studija objavljena početkom ožujka 2015. u američkom časopisu *Proceedings of the National Academy of Sciences*, povijesna suša koja je između 2006. i 2011. pogodila Siriju otjerala je u emigraciju i bacila u bijedu više stotina tisuća ljudi, koji su zatim povećali broj stanovnika gradova i regija u kojima je napetost već postojala. Ta znanstvena studija potkrepljuje analizu ondašnjeg predstavnika Ujedinjenih naroda za poljoprivredu i prehrambenu sigurnost, čije je povjerljivo priopćenje američkom veleposlaniku lani otkrio Wikileaks. Očajan što ne dobiva sredstva za borbu protiv sve veće prehrambene nesigurnosti uslijed suše, Abdullah bin Yehia je još 2008. upozoravao diplomate na „potencijalnu propast koja će popratiti slabljenje poljodjelske proizvodnje ruralnih krajeva i koja će nužno voditi k političkoj nestabilnosti“.

Prijeđimo sa Sirije na Nigeriju. Isušivanje i gotovo potpun nestanak – 80 % površine u manje od četrdeset godina – jezera Čad, koje se nalazi uz granice država Čad, Niger, Nigerija i Kamerun, umnogome utječu na gospodarstvo

toga kraja. Smanjenje poljoprivredne produktivnosti i nestašica vode prisiljavaju seljake da migriraju prema jugu, čime se remeti odnos zemljoradnika koji uzgajaju žitarice i povrće te stočara koji vode stoku na ispašu. Oni zbog pritiska na prirodne resurse postaju konkurencija, zbog čega izbijaju trzavice kojih prije nije bilo. S druge strane, sjever Nigerije, koji je iznimno siromašan, nema naftna bogatstva kakva postoje na jugu zemlje, što rezultira dubokom ogorčenošću. Stoga se težina uzroka vezanih za okoliš može procijeniti iz toga sukoba.

Klimatske promjene: multiplikator prijetnji

Ni u kom slučaju ne treba misliti da su klimatski poremećaji jedini izvor tih katastrofa. Dakako da postoje politički, demografski, geopolitički i vjerski razlozi, ali ekološki se faktor najčešće ignorira ili uvelike podcjenjuje. Klimatske promjene danas djeluju kao „multiplikator prijetnji“, prema službenom izrazu američkoga Ministarstva obrane.

Stoga je borba protiv klimatskih promjena civilizacijsko pitanje. U djelu *Slom*¹ američki biolog Jared Diamond pokazuje kako se korijeni pada i smrti civilizacija često nalaze u ekološkim razlozima. Zahvaljujući prodoru određene tehnologije civilizacija se razvije i ostvari ono što nitko prije nje nije znao. Ali zbog te tehnologije ona pretjerano eksploatira resurs na kojem počiva (šumu, vodu, obradivu zemlju...) i prije nego što oni koji odlučuju uopće shvate da ono što im je omogućilo uspjeh sad uzrokuje njihovu propast, već je prekasno.

Nije li ono što mi danas proživljavamo u tom rangu, ne na razini jedne lokalne civilizacije, nego čitavoga planeta? Renesansa nas je, nakon srednjeg vijeka, oslobodila

¹ Jared Diamond, *Slom: Kako se društva odlučuju za propast ili uspjeh*, hrvatski prijevod Algoritam, Zagreb, 2008.

unaprijed određenog reda. Kao što je govorio Descartes u svojoj *Raspravi o metodi*, „čovjek mora biti gospodar i posjednik prirode“. Ako je znanost bila jedan od zamašnjaka te revolucije, danas nas upozorava na našu vlastitu neu-mjerenost i poziva da se urazumimo: da, doista smo preuzeli kontrolu nad planetarnim ekosustavom, i u dobru i u zlu, i ušli u eru antropocena, gdje ljudsko biće može modificirati velike ravnoteže planeta. Poruka znanosti danas ne može biti jasnija: ili ćemo obuzdati klimatske poremećaje ili idemo ususret velikim opasnostima. Uostalom, znanstvenici Međuvladina panela o promjeni klime (IPCC) baš su za to, s Alom Goreom, 2007. godine dobili Nobelovu nagradu za mir.

Prije i poslije Pariza

Zbog svega navedenoga nije pogrešno misliti da se o našoj sudbini dijelom odlučuje u prosincu, na 21. konferenciji Ujedinjenih naroda o klimi u Parizu. Ne zato što bi taj COP21 trebao riješiti sve probleme. Neće tu biti „međunarodno obvezujućeg sporazuma koji će spasiti svijet“! Ali uspjeh će biti i bude li postojala razlika prije i poslije Pariza. Ako se u danima nakon te velike konferencije donese dovoljno odluka, odašalje dovoljno upozorenja, u siječnju 2016. nećemo moći nastaviti „kao da ništa nije bilo“. Upravo je svrha ove knjige detaljnije opisati i to kakve odluke i upozorenja mogu biti, otkrivajući gospodarske, geopolitičke i financijske izazove kojima je ta konferencija o klimi obavijena.

Da bi se postigao rezultat koji bi bio na visini tog izazova, predsjednici država i vlada ne mogu se osloniti samo na pregovarače o klimi, koji često nemaju ovlaštenje za donošenje odluka koje bi omogućile da se sporazum postigne. Stoga se oni trebaju prebaciti u mod „mirovnih

pregovora“, odnosno često se sastajati, graditi povjerenje, razumijevanje, osjećaj zajedničkog interesa da se zajedno djeluje i ostavi trag u svom naraštaju.

Kad je u rujnu 2012. predložio da se Francuska kandidira za organizaciju toga skupa, francuski predsjednik François Hollande se – zajedno s Laurentom Fabiusom koji će predsjedavati COP-om 21 – postavio u središte stvari. Jer države su si 2011. dale četiri godine za sastavljanje prvog univerzalnog sporazuma o klimi. A taj rok istječe 2015. godine! U tome je iznimna važnost ove konferencije, koja će uvelike odlučiti o svjetskim klimatskim politikama sljedećih godina.

Francuska u tim pregovorima ne može sve. Ne može ona uvjeriti američke republikance da ratificiraju međunarodni obvezujući ugovor. Isto kao što ne može Komunističkoj partiji Kine nametnuti povlačenje iz eksploatacije ugljena. Ali mnogo toga može. Na primjer, ako doprinosi država (koji će biti poznati u lipnju/srpnju 2015.) nisu dovoljno ambiciozni, Francuska će biti zadužena za uspostavljanje dijaloga među liderima kako bi se zahtjevnost sporazuma digla na višu razinu. Francuska je ta koja, ponajprije združena s Njemačkom i Ujedinjenim Kraljevstvom, može jasno i glasno reći, ako dvadeset osam zemalja iz političkih razloga nisu u mogućnosti ponovno zapodjenuti razgovor o europskoj odluci iz listopada 2014., da ona jest spremna ići dalje – naravno, ako su Sjedinjene Američke Države i Kina također spremne. Francuska kao predsjednica može raditi na tom da se iznađe put koji bi osigurao ispunjenje obećanje koje je zemljama Juga dano 2009., o transferu sto milijardi dolara 2020. godine, kako bi im se pomoglo da se protiv klimatskih poremećaja bore u svom dvorištu. Također, Francuska je ta koja mora uspostaviti skladne uvjete za dijalog predsjednika država i vlada na najvišoj razini, a sve u cilju iznalaženja načina za mobilizaciju i postizanja kompromisa koji će dovesti do

sporazuma. Francuska je ta koja može dokazati, kao što to čini Njemačka, da sutrašnji prosperitet ovisi o energetskej tranziciji. Da se ovdje ne bira između blagostanja i klime, nego da je istinska borba protiv klimatskih poremećaja zaista uvjet našeg prosperiteta u 21. stoljeću.

Francuska raspolaže jedinstvenom diplomatskom mrežom – kojoj je ravna samo diplomatska mreža SAD-a – koja joj omogućava da odigra svoju ulogu predsjednice COP-a 21 svugdje u svijetu, na svim forumima (Vijeće sigurnosti, G7, G20, OECD, Europska unija, MMF, Svjetska banka itd.).

Ključevi za razumijevanje COP-a 21

Mi, autori, već nekoliko godina živimo tu priču iznutra. I želja nam je što većem broju građana osigurati ključeve za razumijevanje COP-a 21 – kako će ta konferencija funkcionirati, što se od nje može očekivati, što će je učiniti uspješnom ili neuspješnom. Jer za rješenje je potreban angažman lidera, ali i mobilizacija svih onih koji o klimatskim promjenama ne razmišljaju nužno svaki dan, ali znaju da je ono što se ondje odlučuje presudno za njihovu djecu i ovo stoljeće.

Ova je konferencija zapravo nova „bitka za Pariz“. Bitka dvaju svjetova. S jedne je strane svijet 600 – 1000 milijardi dolara javnih subvencija godišnje za fosilne energije, svijet milijarde dolara koju lobiji klimatskih skeptika svake godina uplate Sjedinjenim Američkim Državama. A s druge je strane svijet koji konstatira da su danas u Indiji obnovljive energije jeftinije od fosilnih, da agroekologija može prehraniti svijet, a pritom štiti i okoliš, da je borba protiv poremećaja naše klime jedini način da se osiguraju mir i blagostanje sutrašnjice. Ta bitka nije ni dobivena ni izgubljena – ta se bitka odvija sada.

Prvi dio
IZAZOVI

